

فعالیت های ترویجی موفق در حوزه ی محیط زیست درس های که می توان آموخت!

سنبله ۱۳۹۹

نویسنده : بهشته بهامین عالمی

زمین یگانه سیاره ی نظام شمسی است که با داشتن شرایط مناسب زیست؛ همه موجودات را در خود جا داده است ولی انسان تنها گونه ای از این موجودات است که هم از منابع کره ی زمین بیشترین سود را می برد و هم با فعالیت های بی رحمانه اش آن را به چالش کشیده و سبب فرسایش و تخریب اش می گردد. اگر نگاهی به گزارش های سازمان صحتی جهان (WHO) انداخته شود، شیوع بیماری های مختلف ناشی از آلاینده های گوناگون، جنگل زدایی و قطع درختان، آلودگی هوا، حجم بالای زباله ها، از بین رفتن تنوع زیستی و منقرض شدن گونه های مختلف گیاهان و حیات وحش، پایین رفتن سالانه سطح آب های زیر زمینی و گرمایش زمین همه معطلاتی است که زاینده ی سبک زندگی انسان امروزی است. (۱)

و اما در این میان دست ها و مغز های است که متعهدانه و مسوولانه تلاش می ورزند تا محیط زیست را از خطرات بدور نگه داشته و این امانت را برای نسل های آینده حفظ کنند.

مقاله ی حاضر مروری است بر چند فعالیت ترویجی موفق در حوزه ی محیط زیست که مسوولانه در قبال حفظ محیط زیست عمل کرده و حامیان و همراهان خویش را در سراسر جهان دریافته اند. دلیل این کار را می توان در نبود یک الگوی واحد در کار مشارکتی دانست. برای رسیدن به الگو های مشارکتی نیاز است آنچه که تا حالا در دنیا تجربه شده و بهتر جواب داده است را شناسایی نموده و با مرور و بازنگری آنها یادگیری ها و تجارب تازه را برای ترویج گران محیط زیست رقم زد.

راشل کارسون، متولد ۱۹۰۷ م در ایالت پنسلوانیای امریکا، انسانی که عاشق طبیعت بود و این عشق سبب شده بود تا تمام عمرش را صرف حمایت از طبیعت نماید.

وی در حوزه محیط زیست تحصیلات اش را به پایان رسانیده و شروع به تحقیق و نوشتن در این مورد مهم کرد. راشل برای تغییر نگرش مردم و آگاهی آنها در مورد محیط زیست از ابزار نوشتن که به نظرش ساده ترین وسیله ارتباط و موثرترین راه بود، بهره گرفت. ساده بودن زبان نوشتاری وی سبب شده بود تا مردم عادی به راحتی با طبیعت و شگفتی هایش آشنا گردند.

برجسته ترین کار راشل؛ را می توان نگارش کتاب (بهار خاموش) دانست، کتابی که دلیل روشنگری مردم آن زمان در مورد استفاده از آفت گش های مصنوعی در کشاورزی و سرطان زا بودن آنها شد.

با وجود تمام مخالفت های دولت مردان امریکایی و طرفداران نظام سرمایه داری آن زمان؛ نوشته های وی با حمایت گسترده ی مردم در عدم استفاده از آفت گش های ددیت (dichloro-diphenyl-trichloroethane) DDT انجامید تا جاییکه استفاده از آن در سطح ملی در سراسر امریکا محدود شد و نه این؛ منجر به ثبت (خبرگزاری حفاظت از محیط زیست) توسط فعالان محیط زیست آن کشور شد.

راشل در کتابش شیوه های کشاورزی زمان خود را مورد نقد قرار داده و مردم را به تحول نگرش نسبت به محیط زیست شان دعوت کرد. ناگفته نباید گذاشت که امروزه روش آگاهی دهی وی یک منبع الهام برای فعالان محیط زیست در جهان به حساب می آید. (۲)

چیکو مندز (Chico Mendes)، مردی از سرزمین برزیل، متولد ۱۹۴۴؛ کسی که زندگی اش را صرف دفاع از جنگل های بارانی آمازون کرد. وی با همکاری جمعی از کارگران کاپوچو سازی از دولت آن وقت خواست تا برای کنترل استفاده مردم از درختان، به منظور پیشگیری از آسیب رسانی به جنگل ها؛ قوانینی را وضع کنند.

چیکو مندز با توسعه فعالیت هایش در باره مسایل مربوط به محیط زیست چون: جنگل زدایی، قیرریزی جاده ها، و مالداری به حیث فعال محیط زیست برزیل شناخته شد؛ تلاش های وی سبب شد تا شورای ملی کاپوچو سازان در نیمه دهه ۸۰ ایجاد شود.

مندز برای آنده کسانی که از طریق جنگل های آمازون سود هنگفتی به جیب های شان سرازیر می شد؛ دشمن آشکار تلقی می شد و این مسئله سبب شد تا در سال ۱۹۸۸ در خانه اش ترور شود.

خبر مرگ مندز برای همکاران اش چنان تکانه دهنده بود که دلیلی شد تا بیشتر از گذشته دنبال اهداف شان باشند و اینگونه شد که سومین همایش اتحادیه را یک سال پس از مرگ وی در سال ۱۹۸۹ م برگزار کردند و در نتیجه موفق شدند تا برای حمایت از جنگل ها و سرزمین های بومی قوانینی را از سوی دولت وضع کنند.

در حال حاضر **نهاد حفاظت از محیط زیست برزیل** به پاس کارکرد هایش به اسم وی مسمای گردیده است. (۳)

توتو سوجیتو، مردی که در جاکارتا پایتخت اندونزی زندگی می کند و دغدغه اش مشکلات حمل و نقل و ترافیک شهری است.

سوجیتو برای رایج ساختن بایسکل به عنوان وسیله نقلیه همگانی سخت تلاش کرد، طوریکه در اولین مشاهدات اش متوجه شد که اکثریت مردمان ثروتمند از موتور و موتورسایکل استفاده میکنند و نیاز به فرهنگ سازی است تا باور عمومی شکل بگیرد که بایسکل مربوط به قشر فقیر جامعه نیست و بنابر مزایای گوناگون چون سلامتی، هزینه کمتر در رفت و آمد؛ هر شهروند می تواند از این وسیله نقلیه سود ببرد صرف نظر از طبقه اجتماعی - اقتصادی.

در سال ۲۰۰۴ م انجمنی را به نام (بایسکل سواری تا محل کار/ bike-to-work) ایجاد کرد و در نخستین کمپاین وی ۱۵۰ نفر از خانه تا محل کار خود رکاب زده و از این طرح استقبال کردند.

سال ۲۰۰۵ م سوجیتو در پی عضو گیری برای انجمن اش به متقاعد سازی افراد برای استفاده از بایسکل حین آمدن به سر وظیفه ادامه داد تا اینکه توانست یک شرکت تکنولوژی را قانع کند که ۲۰۰ کارمندش ماه یک بار با بایسکل

سر کار حاضر شوند که این کار باعث کارایی بهتر کارمندان شده و دلیلی شد تا ۲۰ شرکت دیگر هم به این کمپاین بپیوندند.

دیری نگذشت که طرح او بدلیل منفعت برای سلامتی و محیط زیست در مدارس هم پیاده شد و تا ۳۱ شهر اندونیزیا گسترش پیدا کرد. تلاش های سوجینو سبب شد تا دولت یک روز در هفته را به عنوان (جاده های بدون موتر) اعلام کند یعنی در آن روز مشخص همه رفت و آمد ها یا پیاده یا هم با بایسکل انجام شود. (۵،۴)

الکس هنیگ (Alex Henige) کسی بود که در حین رانندگی در شهر به راه حل خلاقانه برای کاهش حجم زباله دست یافت.

وی در مسیر حرکت اش در شاهراه با خود گفت: (چه می شد اگر همه ی این زباله ها گیاه بودند؟)

وی برای اولین بار گیلایس های کاغذی را طراحی کرد که بعد از مصرف قابلیت کِشت را داشتند و در آن دانه های گیاهان و درختان از قبل تعبیه شده بودند. هنیگ کمپاین خود را با شعار (اسراف نکن، بازیافت کن، بکار) راه اندازی کرد.

کارکرد گیلایس کاغذی طوری است که مصرف کننده پس از مصرف آن را داخل آب می گذارد تا کمی مرطوب شود و سپس آن را در خاک فرو می کند که نتیجه ی آن بعد از چند هفته جوانه های است که رشد آنها در طی یک سال توانایی کاهش حدود یک تن از کربن دای اکساید را داراست. قابل ذکر است که گیلایس کاغذی بعد از دفن شدن در خاک ۱۸۰ روز را در بر می گیرد تا دوباره به چرخه ی طبیعت برگردد.

هدف الکس از چنین یک برنامه تغییر نگرش افراد مصرف کننده در مورد تولید زباله ی است که از خود بجا می گذارند زیرا فرصتی میدهد تا فرد تصمیم بگیرد که چه نقشی در محیط زیست داشته باشد، آیا زباله ی تولید کرده را در محیط رها کند و یا آن را بکارد تا زباله به یک گیاه تازه تبدیل شود.

الکس با معرفی پروژه اش برای اجرایی شدن در وب سایت معروف (Kickstarter) که رابط خوبی میان افراد خلاق و حامیان مالی است، تقاضای ده هزار دالر امریکایی کرد که در نهایت این درخواست با جمع آوری مبلغ ۲۱۰۷۷ دالر از ۵۷۰ حامی مالی (حدود دوبرابر بیشتر از توقع) انجامید. وی در تلاش است تا این طرح را بصورت سیستمی در آورد تا همه کشور های جهان از آن مستفید گردند. (۶)

ترویج و حمایت‌گری برای فیل‌ها نام پروژه ی است که برای افزایش آگاهی عامه در مورد فیل‌های در معرض خطر انقراض روی دست گرفته شده است. مجریان این پروژه تلاش می‌ورزند تا اشتیاق لازم را برای

حفاظت از فیل ها در سراسر جهان ایجاد کنند و به همین منظور از شعار (آگاهی، اشتیاق و اقدام) استفاده می کنند. طراحان پروژه می کوشند تا بصورت همه جانبه زندگی فیل ها و جایگاه شان در حیات وحش را به مخاطبان شان بازگو کنند.

همچنان با پخش عکس های با کیفیت بالا و همراه ساختن محتوای جذاب سبب برقراری رابطه ی عاطفی میان مخاطبان شان با فیل های آفریقایی می شوند.

یک بخش این پروژه به اقداماتی که می تواند یک فرد در راستای حمایت از فیل ها انجام دهد، اختصاص یافته است که عنوان آن « آنچه شما می توانید انجام دهید.» است و با پیشنهادات چون (هیچ وقت اجناس ساخته شده از عاج فیل را نخرید، نفروشید و نپوشید و...) مخاطبان را به حمایت از طرح تشویق می کند.(۷)

طرح « ساعت زمین » یکی از فعالیت های ترویجی دیگر در حوزه محیط زیست است که در سال ۲۰۰۷ م برای اولین بار در شهر سیدنی کشور استرالیا اجرا شد. طوریکه حدود دو میلیون و دو صد هزار نفر همزمان به خاموش کردن چراغ های منازل، ادارات و مرکزهای تجاری با هدف صرفه جویی در مصرف انرژی و کاستن از تولید گاز کاربن دای اکساید برای یک ساعت اقدام کردند. و این طرح در سال بعدی جهانی شد و از آن روز به بعد آخرین شنبه ماه مارچ به نام ساعت زمین مسما گردیده است که از شهرهای بزرگ متعدد به این پروژه می توان به مسکو، روم، سنگاپور، تورنتو؛ هنگ کنگ و دالاس اشاره کرد.

این گام نمادین بخاطر یادآوری و جلب توجه مردم به تغییرات اقلیم و چالش گرم شدن کره زمین انجام شده که استقبال از آن بی نظیر بوده طوریکه در سال ۲۰۱۱ م این طرح از سوی ۵ هزار و ۲۰۰ شهر بزرگ و کوچک در ۱۳۵ کشور جهان برای یک ساعت اجرا شده است.(۸)

با توجه به فعالیت های ترویجی ذکر شده در بالا؛ درس های را که می توان از آنها برای انجام فعالیت های محیط زیستی در کشور آموخت قرار ذیل است:

- تحقیق و پژوهش در موضوع مربوطه اولین گام در موفقیت پروژه های ترویجی می باشد.
- هرگاه درک واضح از کار و فعالیت به جامعه مخاطب داده شود و ایشان در آن سود مادی و معنوی خویش را دریابند، همکاری و مشارکت شان دایمی خواهد بود.
- استفاده از زبان ساده و عام فهم در میان جامعه محلی میزان موفقیت پروژه را بالا می برد.

- شعارهای انتخابی در فعالیت ترویجی هر قدر واضح و مختصر باشند، در ذهن مخاطبان زمان بیشتری خواهد ماند.
- آگاهی دهی صادقانه و دلسوزانه از عوامل خطرزا، فرصت مشارکت مردمی را بیشتر می سازد.
- ایجاد انجمن، نهاد یا موسسه برای ادامه ی طرح و پایداری آن در جامعه مورد نظر کمک می کند.
- برای وضع قوانین و ایجاد محدودیت ها در عرصه های لازم توسط دولت، نیاز به هماهنگی های لازم میان افراد ذی ربط، ذینفع ، نهادهای مردمی ، مردم محل و افراد با نفوذ سیاسی است.
- برای رسیدن به هدف در فعالیت های ترویجی نباید منتظر نتیجه ی زود هنگام بود زیرا نیاز به زمان و تلاش مستمر دارد.
- برای دریافت راه حل های خلاقانه برای مشکلات باید ذهن را تمرین داد تا بدنبال چندین راه حل باشد نه صرفاً یک راه.
- باید به خاطر داشت که موقع اجرای فعالیت های ترویجی، صدای مخالفان طرح خیلی ها بلند تر و خشن تر خواهد بود.
- آشنایی با اصول مذاکره و مهارت حل تعارض مانند اینست که نیم راه را رفته اید.
- فرهنگ سازی و ایجاد تغییر در نگرش افراد برای اجرای طرح کار لازمی است.
- ابزارها برای کارهای ترویجی می تواند خیلی متفاوت باشد طوریکه از یک تماس تلفونی گرفته، تا فرستادن نامه، تصویر و...
- نشر و پخش گزارش ها از هر قسمت فعالیت های ترویجی ، در همراهان اشتیاق ایجاد کرده و زمینه را برای همراهی بیشتر شان مساعد می سازد.

مصادر و مأخذ:

- 1- http://whqlibdoc.who.int/publications/2002/9241545615_eng.pdf
- 2- <http://www.rachelcarson.org/Bio.aspx>
- 3- <https://www.britannica.com/biography/Chico-Mendes>
- 4- <https://tirto.id/beda-sepeda-jokowi-dan-sukarno-clqw>
- 5- <https://www.youtube.com/channel/UCpO62BFaQTIMqXXREMkUWQQ>
- 6- https://www.boredpanda.com/biodegradable-plantable-coffee-cup-reduce-reuse-grow/?utm_source=google&utm_medium=organic&utm_campaign=organic
- 7- <http://www.earthhour.org/>
- 8- <http://www.elephantadvocacy.org/>